

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

Орган Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі, Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР, Міністэрства кінематаграфіі БССР і Камітэта па справах культуры-асветных устаноў пры Совеце Міністраў БССР

№ 14 (661)

Субота, 3 красавіка 1948 года.

Цана 50 кап.

ПАЧЭСНЫЯ ЗАДАЧЫ

Набліжаецца час вясенніх палых работ у нашай рэспубліцы. Ад пасяховага правядзення іх будзе залежыць лёс высокага ўраджая. Чым лепш і хутчэй будзе праведзена вясенняя сяўба, тым багацейшы будзе ўраджай.

Нашы калгаснікі з вялікім удзелам рыхтуюцца да гэтых дзён. Яшчэ і яшчэ раз правяраюць яны сваю гатоўнасць па-большэвіцку, узорна правесці сяўбу, каб дасягнуць сталіскага ўраджая і з гонарам выканаць узятыя на сябе сацыялістычныя абавязальствы. Гэты год павінен заняць асабліва месца ў гісторыі барацьбы савецкага народа за здзяйсненне сталіскай праграмы пасляваеннага ўздыму сельскай гаспадаркі. Калгаснікі і калгасніцы, натхнёны Вялікім Сталіным, разгарнулі паміж калгасамі, бригадамі і званямі сацыялістычнае спародніцтва і далі клятву сваёму Правадзю сабраць у 1948 годзе яшчэ больш высокі ўраджай, чым у мінулым.

Мінулым сельскагаспадарчы год прынёс багаты ўраджай. Сотні калгаснікаў — майстроў сталіскага ўраджая — атрымалі за сваю напружаную і пачэсную працу вышэйшую ўзнагароду нашай Радзімы — званне Герояў Сацыялістычнай Працы. Гэта — вынік усеагульнай народнага ўздыму, які выклікаў Лютыўскі Пленум Цэнтральнага Камітэта ВКП(б). Як вядома, Пленум прыняў велізарную праграму пасляваеннага аднаўлення і далейшага неабмежаванага развіцця сельскай гаспадаркі, каб у найкарацейшы тэрмін стварыць багачце і прадуктыўнасць для нашага народа і сельскагаспадарчай сыравіны для прамысловасці, а таксама забяспечыць неабходнае накапленне дзяржаўных рэзерваў.

Вялікі Ленін гаварыў, што барацьба за хлеб ёсць барацьба за сацыялізм. Гэта лясніскае ўказанне мае і сёння велізарнае значэнне.

Рашэнне Лютыўскага Пленума ЦК ВКП(б) аб мерах па ўздыму сельскай гаспадаркі ў пасляваенны перыяд, Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета ССРС аб прысваенні звання Герояў Сацыялістычнай Працы і ўзнагароды ордэнамі і медаламі Савецкага Саюза калгаснікаў, работнікаў МТС і саўгасаў за атрыманне высокіх ураджаяў натхнілі нашых людзей на новыя подзвігі ў барацьбе за высокі ўраджай.

Калгасы вывелі савецкае сялянства на шлях заможнага і культурнага жыцця. У гады Вялікай Айчыннай вайны калгасы і саўгасы бесперапынна забяспечалі Савецкую Армію і насельніцтва хлеба і прадуктамі харчавання. Толькі дзякуючы калгаснаму ладу наша сельская гаспадарка з чэсцю справілася з задачамі вясенняга часу.

Зараз, калі Савецкі Саюз уступіў у трэці год пасляваеннага Сталіскага пяцігодкі, барацьба за далейшы ўздым ураджая з'яўляецца барацьбой за пасяховае выкананне пяцігодкі ў чатыры гады, за далейшае палепшэнне дабрабыту нашага народа і ўмацаванне магутнасці нашай Радзімы. Чым больш хлеба, тым мацней наша дзяржава. Але поспех высокіх ураджаяў перш за ўсё залежыць ад своєчасага і добрай якасці правядзення сяўбы. Наш народ разумее ўсенароднае значэнне вясенне-пасяўной кампаніі. Ён прымае самы шырокі, актыўны ўдзел у правядзенні гэтай вялікай дзяржаўнай важнай кампаніі і ўсебакова дапамагае калгаснаму сялянству лепш справіцца са сваімі абавязкамі.

Нашы калгасы і саўгасы маюць усе магчымасці для пасяховага

выканання ўзятых на сябе абавязальстваў.

Сельская інтэлігенцыя штогодняя вядзе работу непарэдна сярод калгаснікаў, дапамагае ім у лепшай арганізацыі працы.

У гэтыя напружаныя дні вясенняй сяўбы асабліва вялікае значэнне набывае культурнае абслугоўванне вёскі сіламі нашай інтэлігенцыі, чэрапцў у літаратуры і мастацтве новых сіл для сваіх працоўных падзвігаў.

Перад нашымі пісьменнікамі, мастакамі, перад усімі актормі ў час вясенняй сяўбы ўстае рад задач. Неабходна, каб майстры літаратуры і мастацтва прынялі самы актыўны ўдзел у правядзенні гэтай важнейшай гаспадарча-палітычнай кампаніі, арганізавалі выезды ў калгасы, дапамагалі калгаснікам мастацкімі словам у іх пачэснай працы.

Выезды ў калгасы нашых творчых работнікаў дадуць магчымасць больш шчыльна звязацца з народам, яшчэ больш наблізіцца да яго нашай літаратуры, наша мастацтва. Для гэтага неабходна, каб Саюз пісьменнікаў БССР, гэтаўральныя калектывы, філармонія арганізавалі сумесныя невялікія бригады з спецыяльна падрыхтаванай праграмай. Пры гэтым трэба рашуча змагацца супроць усялякага роду нізкапробных твораў, якія пачынаюць зноў з'яўляцца ў сувязі з пераходам тэатраў на самаакупальнасць.

Для работнікаў літаратуры выезды ў калгасы патрабуюць практыкаваць на больш значны час. Гэта дазваляе іх творчы працы багацейшы фактычны матэрыял, наблізіць пісьменнікаў да жыцця, дапаможа намалюваць праўдзінныя вобразы герояў сацыялістычнай працы на вёсцы.

Майстры сталіскага ўраджая павінен знайсці ў нашай літаратуры належае адлюстраванне, павінен быць паказаны ва ўсім яго духоўным характэры. Гэтага патрабуе наша партыя і ўрад, наш геральчы народ.

На жаль, нашы пісьменнікі яшчэ вельмі мала надаюць увагі гэтай тэме, слаба адлюстروўваюць у сваіх творах перадавых людзей, жыццў у палоне старых вобразаў вёскі. Несумненна, калі нашы пісьменнікі глыбей ануцуюць у жыццў струменне жыцця, прымуць актыўны ўдзел у пасяўной кампаніі, спусцяцца да палых вясенняй і брыгад, яны зноўдзь багаты і цікавыя ўражанні.

У мінулым годзе работнікі літаратуры і мастацтва актыўна ўдзельнічалі ў вясенняй сяўбе, а таксама ва ўборачнай кампаніі. Нашы творчыя работнікі і ў гэтым годзе не павіны адрывацца ад жыцця калгаснай вёскі.

Аднак, трэба адзначыць, што і партыйным, і прафесійнальным арганізацыям, і само кіраўніцтва Саюза пісьменнікаў, мастакоў, кампазітараў і тэатральных калектываў не распрацавалі яшчэ канкрэтных мерапрыемстваў, накіраваных на дапамогу калгасам. А пасобныя гораўніцкія нават лічыць, што ў сувязі з пераходам тэатральных калектываў на самаакупальнасць, няма магчымасці пасылаць актараў на абслугоўванне вясенняй сяўбы.

Удзел работнікаў літаратуры і мастацтва ў вясенне-пасяўной кампаніі — абавязковы.

Справа далейшага развіцця нашай калгаснай вёскі, гэта — усенародная справа. Ад хутчэйшага ўздыму і росквіту сельскай гаспадаркі нашай савецкай Радзімы ў значнай меры залежыць і магутнасць савецкай дзяржавы, далейшае палепшэнне дабрабыту працоўнага чалавека.

Мерапрыемстваў, якія-б садзейнічалі шырокаму папулярызаванню сярод працоўных Беларускай ССР літаратурна-крытычнай і філасофскай спадчыны В. Г. Бялінскага, апублікавання артыкулаў аб ім ва ўсіх газетах рэспублікі і г. д.

Дзяржаўнаму выдавецтву Беларускай ССР даручана выдаць у гэтым годзе адзінаццільны выбранных твораў Бялінскага на беларускай мове і юбілейны зборнік навуковых артыкулаў аб Бялінскім, падрыхтаваны Акадэміяй навук БССР і Беларускай дзяржаўнай універсітэтам.

Аб прысуджэнні Сталінскіх прэмій за выдатныя работы ў галіне літаратуры і кінематаграфіі за 1947 год

Савецкі Міністраў Саюза ССР пастанавіў прысудзіць Сталінскія прэміі за выдатныя работы 1947 года ў галіне:

А. МАСТАЦКАЙ ПРОЗЫ

Прэміі ПЕРШАЙ ступені ў памеры 100.000 рублёў:

1. Бубенаву Міхаілу Сямёнавічу — за раман «Белая бязозра».
2. Паўленку Пятру Андрэевічу — за раман «Шчасце».
3. Эрэнбургу Ільі Грыгор'евічу — за раман «Буря».

Прэміі ДРУГОЙ ступені ў памеры 50.000 рублёў:

1. Ганчару Аляксандру Цярэнц'евічу — за раман «Сцягавосць».
2. Казакевічу Эмануілу Генрыхавічу — за аповесць «Звязда».
3. Кербасаеву Берду Мурадзавічу, заслужанаму дзеячу мастацтва Туркменскай ССР, — за раман «Рашаючы крок».
4. Кастыльву Валентыну Іванавічу — за трылогію «Іван Грозны».
5. Пановай Веры Фёдаравне — за раман «Кружыліха».
6. Паньчэву Фёдару Іванавічу — за раман «Барацьба за мір».

Прэміі ТРЭЦЬЕЙ ступені ў памеры 25.000 рублёў:

1. Аўдзеву Віктару Фёдаравічу — за аповесць «Гурты на дарогах».
2. Галіну (Рагаліну) Барысу Абрамавічу — за нарысы «У Данбасе», «У адным населеным пункце».
3. Керашаву Тэмбору Магаметавічу — за раман «Дарога да шчасця».
4. Кетлінскай Веры Казіміраўне — за раман «У асадзе».
5. Казлову Івану Андрэевічу — за кнігу «У Крымскім падполлі».
6. Лікстанаву Іосіфу Ісаакавічу — за аповесць «Малышок».
7. Міхайлаву Нікалаю Нікалаевічу — за раман «Над картай Радзімы».

Б. ПАЗЭІІ

Прэміі ПЕРШАЙ ступені ў памеры 100.000 рублёў:

1. Грыбачову Нікалаю Мацвеевічу — за паэму «Калгас «Большэвік»».
2. Недагонаву Аляксею Іванавічу — за паэму «Калгас «Большэвік»».
3. Сасюры Уладзіміру Нікалаевічу — за зборнік вершаў «Каб сады шумелі».

Прэміі ДРУГОЙ ступені ў памеры 50.000 рублёў:

1. Судрабалку Яну (Пейне Арыду Карлавічу), народнаму паэту Латвійскай ССР, — за зборнік вершаў «У братняй сям'і».
2. Танку Максіму (Скурко Яўгенію Іванавічу) — за зборнік вершаў «Каб ведалі».
3. Турсун-Задэ Мірзо — за вершы «Індыйская балада», «Ганг», «Ішлі з туманнага захада людзі», «Тара Чандры», «Вясёлы сад у Бамбеі», «Аб чалавечай памяці».

В. ДРАМАТУРГІІ

Прэміі ПЕРШАЙ ступені ў памеры 100.000 рублёў:

1. Рамашову Барысу Сяргеевічу — за п'есу «Вялікая сіла».
2. Якабсону Аўгусту Мішкелевічу — за п'есу «Барацьба без лініі фронту».

Прэміі ДРУГОЙ ступені ў памеры 50.000 рублёў:

1. Вірце Нікалаю Яўгеневічу — за п'есу «Хлеб наш надзежны».
2. Сафранаву Анатолю Уладзіміравічу — за п'есу «У адным годзе».

У СОВЕЦЕ МІНІСТРАЎ ССРС

Г. ЛІТАРАТУРНАЙ КРЫТЫКІ І МАСТАЦТВАЗНАЎСТВА

Прэміі ПЕРШАЙ ступені ў памеры 100.000 рублёў:

1. Асаф'еву Барысу Уладзіміравічу, акадэміку, народнаму артысту СССР, — за кнігу «Глінка».

Прэміі ДРУГОЙ ступені ў памеры 50.000 рублёў:

1. Мейлаху Барысу Саламонавічу, доктару філалагічных навук, прафесару — за кнігу «Ленін і праблемы рускай літаратуры канца XIX і пачатку XX стагоддзяў».
2. Нечкінай Міліцы Васільевне, доктару гістарычных навук, прафесару, — за кнігу «Грыбаедаў і дзекабрысты».

Д. МАСТАЦКАЙ КІНЕМАТАГРАФІІ

Прэміі ПЕРШАЙ ступені ў памеры 100.000 рублёў:

1. Пыр'еву Івану Аляксандравічу, заслужанаму дзеячу мастацтва РСФСР, рэжысёру, Памешчыкаву Яўгенію Міхайлавічу, Ражкову Нікалаю Васільевічу — аўтарам сцэнарыя, Паўлаву Валентыну Яфімавічу, апаратару, Крукаву Нікалаю Іванавічу, кампазітару, Ладнінай Марыне Аляксееўне, заслужанай артыстцы РСФСР, Дружнікаву Уладзіміру Васільевічу, артысту, Андрэеву Барысу Фёдаравічу, артысту, Васільеву Веры Кузьмічыне, артыстцы, — за каларовую кінакарціну «Сказанне аб зямлі Сібірскай».
2. Данскому Марку Сямёнавічу, заслужанаму дзеячу мастацтва Туркменскай ССР, рэжысёру, Смірновай Марыі Нікалаевне, аўтару сцэнарыя, Марэцкай Веры Пятровне, народнай артыстцы РСФСР, Урусеўскаму Сяргею Паўлавічу, апаратару — за кінакарціну «Сельская настаўніца».
3. Рому Міхаілу Ільічу, заслужанаму дзеячу мастацтва РСФСР, рэжысёру, Ваўчку Барысу Ізраілевічу, апаратару, Ахсёнаву Усеваладу Нікалаевічу, заслужанаму артысту РСФСР, Кузьміной Ялене Аляксандраўне, заслужанай артыстцы РСФСР, Ценіну Барысу Міхайлавічу, заслужанаму артысту РСФСР, Астангаву (Ружнікаву) Міхаілу Фёдаравічу, заслужанаму артысту РСФСР, Названаву Міхаілу Міхайлавічу, артысту, Мандэлю Самёну Саламонавічу, мастаку — за кінакарціну «Рускае пытанне».

Прэміі ДРУГОЙ ступені ў памеры 50.000 рублёў:

1. Рапапорту Герберту Морыцавічу, заслужанаму дзеячу мастацтва Эстонскай ССР, рэжысёру, Лауру Хуго Тынавічу, народнаму артысту Эстонскай ССР, Лаатэ Ліе Карлаўне, артыстцы, Раўлу Лембіту Якабавічу, артысту — за кінакарціну «Жыццё ў цытадэлі».
2. Козіцаву Грыгорыю Міхайлавічу, рэжысёру, Герману Юрыю Паўлавічу, аўтару сцэнарыя, Скоробагаву Канстанціну Васільевічу, народнаму артысту РСФСР, Маскіну Андрэю Нікалаевічу, заслужанаму дзеячу мастацтва РСФСР, апаратару, Янею Яўгенію Яўгеневічу, заслужанаму дзеячу мастацтва РСФСР, мастаку — за кінакарціну «Ірагоў».
3. Ярмавату Камілю, заслужанаму дзеячу мастацтва Узбекскай ССР, рэжысёру, Ісмаілаву Асату, заслужанаму артысту Узбекскай ССР, Хамраеву Разаку, заслужанаму артысту Узбекскай ССР — за кінакарціну «Алішэр Наваі».
4. Барнету Барысу Васільевічу, заслужанаму артысту РСФСР, рэжысёру, Калачыкаву Паўлу Пятровічу, артысту, Уманьскаму Морыцу Барысавічу, мастаку, Бліяну Міхаілу Юр'евічу, Ісаеву Канстанціну Фёдаравічу, Мак'ярскаму Ісідору Барысавічу, аўтарам сцэнарыя — за кінакарціну «Подзвіг разведчыка».

Е. ХРАЊКАЛЬНА-ДАКУМЕНТАЛЬНАЙ КІНЕМАТАГРАФІІ

Прэміі ПЕРШАЙ ступені ў памеры 100.000 рублёў:

1. Капаліну Ільі Пятровічу, рэжысёру, Сеткінай — Несеўравай Ірыне Фролаўне, рэжысёру, Аганаву Барысу Нікалаевічу, заслужанаму дзеячу мастацтва Латвійскай ССР, аўтару сцэнарыя, Фралеўскаму Уладзіміру Анісімавічу, апаратару, Халушакву Рувіму Барысавічу, апаратару, Іофісу Яўсею Абрамавічу, кіраўніку каларовай лабараторыі кіностудыі «Мосфільм», — за каларовую кінакарціну «Дзень перамогі ў вайне».
2. Слуцкаму Міхаілу Якаўлевічу, рэжысёру, Тасіну Георгію Нікалаевічу, рэжысёру, Крычэўскаму Абраму Грыгор'евічу, апаратару, Богдану Канстанціну Іванавічу, апаратару, — за каларовую кінакарціну «Савецкая Украіна».

Прэміі ДРУГОЙ ступені ў памеры 50.000 рублёў:

1. Сцяпанаву Лідзіі Ідынічыне, рэжысёру, Кісялёву Фёдару Іванавічу, рэжысёру, Бачэлісу Ільі Ізраілевічу, аўтару сцэнарыя, Добраніцкаму Віктару Васільевічу, апаратару, Сямёнаву Сяргею Андрэевічу, апаратару, — за кінакарціну «Масква — сталіца ССРС».
2. Крсіні Леаніду Міхайлавічу, заслужанаму дзеячу мастацтва Латвійскай ССР, рэжысёру, Гурэву Сяргею Нікалаевічу, заслужанаму дзеячу мастацтва Латвійскай ССР, рэжысёру, Сокалаву Барысу Аляксандравічу, апаратару, Сёміну Аляксею Георгіевічу, апаратару, — за кінакарціну «Савецкая Латвія».
3. Байкову Уладзіміру Нікалаевічу, рэжысёру, Макасееву Барысу Канстанцінавічу, апаратару, Ашуркаву Міхаілу Фёдаравічу, апаратару, Шакуцьеву Аляксандру Гаўрылавічу, апаратару, Віхраву Нікалаю Аляксандравічу, апаратару, — за каларовую кінакарціну «Дзень павярнутага флота СССР».
4. Венжар Ірыне Уладзіміраўне, рэжысёру, Бурыку Самуілу Давідавічу, рэжысёру, Белякову Івану Іванавічу, апаратару, Траяноўскаму Марку Антонавічу, апаратару, — за каларовую кінакарціну «Усеагульнае парад фізкультуры каля 1947 года».

На перадавую лінію

М. ПАСЛЯДОВІЧ

дзень выходзіць па 180 пудоў! А мы добра ведаем, што больш за ўсё ў нас ёсць пасяўнага зямлі і балота. Гэта пасяўнага зямлі аднаасобнікі абралі не больш 30—40 пудоў збожжа, а на балодзе раслі толькі асочка і кругляк. Цяпер калгасніца Гамара Шкурко збірае з гэтых ліськоў нябачаныя для нашых дзядоў і прададзю ўраджай, цяпер калгасніца Еўдакія Кухарава на асушанай і апрацаванай дрыгве сваёй упартай працай стварае новыя легенды. Значыць, тое, што вызначана нашай партыяй у вялікім плане барацьбы за ўраджай 1948 года, не толькі рэальнае: у нас ёсць усе падставы значна перавысіць гэтыя кантрольныя лічбы. Патрэбна толькі мабілізацыя ўсіх сіл і магчымасцей.

Сённяшні беларускі хлебавод — не той, які ён быў да Кастрычніцкай рэвалюцыі. Узброены сучаснай механікай і агратэхнікай, ён ужо не спадзёнца на адно спрыяльнае надвор'е, на добрую зямлю. Перадняя калгасніца ведае, што ўраджай галоўным чынам залежыць ад колькасці і якасці ўгнаення, спосабу апрацоўкі глебы, чыстага гагтушковага насення. Але мала яшчэ засяць поле: трэба няспынна сачыць за ростам раслін, берачы яе ад шкоднай, пугазелля.

Немагчыма для земляроба пры царскім самаўладстве, стал магчымым пры савецкай уладзе. Імёны лепшых вясняных — Герояў Сацыялістычнай Працы Еўдакія Кухарава і Тамары Шкурко — сталі вядомымі на ўвесь Савецкі Саюз. У мінулым годзе яны сабралі па 30 цэнтнераў жыта з гектара. Калі браць за старую мерку, трэба прызнаць, што мы на мно-

га адсталі ад нашага жыцця. Возьмем хоць-бы такі факт, як механізацыя сельскай гаспадаркі. Да Вялікай Айчыннай вайны на Беларусі працавала больш 9 тысяч трактараў. Агроністыя армія механізатараў — трактарыстаў, камбайнераў, механікаў, слэсарыў, токараў, шафэраў, людзей, якіх не ведала і не магла ведаць аднаасобніцкая гаспадарка — зусім змяніла аблічча вёскі.

А дзе ў нас аповесці і раманы аб гэтай новай і велічнай з'яве, характэрнай і ўласцівай для новага сацыялістычнага земляробства? Дзе апавяданні аб вялікіх зрухах дзюшы савецкага хлебавода: аб яго пошыце, каханні, яго жыццёвых планах? Такіх кніг і апавяданняў у беларускай літаратуры, на вялікі жаль, пакуль што няма! Часта і фон, пейзаж нашых твораў пра людзей сучаснай вёскі мала або зусім не адраўніваецца ад пейзажа старога вёскі. А ў жыцці яно выглядае, мякка кажучы, трохі інчэй. Характэрныя для аднаасобніцкай вёскі адзіночкі і грушні — дзікія заменены шматгектарнымі калгаснымі сёдамі найлепшых гагтукаў яблыкаў і ігруш. Светлыя шкіды і высокія дамы культуры, дзе ўвечары дэманструюцца гукавыя кінофільмы і стаяць спятактлі, у якіх выступаюць настаўнікі, камбайнеры, вясняныя і вучні старэйшых класаў сярэдняй школы — такое аблічча новай калгаснай вёскі. Нават мова людзей сучаснай вёскі

стала больш дынамічнай, чым яна была да Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Паказваць усю веліч сацыялістычнага пераўтварэння вёскі — іначчэная і добродзяцель задача савецкіх пісьменнікаў. Але гэта нельга зрабіць, не выехаўшы ў калгас, не пазнаёміўшыся блізка з героямі нашага часу на іх непасрэднай рабоце, не азнаёміўшыся з іх побытам.

Мы ведаем, што пасля паездкі Янкі Купалы на асушку палескіх балот з'явілася выдатная пэўна «Над ракой Арэсай». Калі ўвесну 1941 года наша партыя разгарнула грандэёзнае ўсенароднае наступленне на балоты, Кузьма Чорны адзін з першых выехаў спецыяльным карэспандэнтам ад рэдакцыі газеты «Звязда» на Палессе. Сталінскі план асушкі беларускіх балот і ператварэння ісправачнай дрыгвы ў квітнечую пал' выклікаў нябачаныя ніколі раней творчы ўздым калгаснікаў. Імёны людзей, якіх на магістральных каналах і калектарах выкідалі габарыскай лапатай за дзень па сто і па 150 кубаметраў торфу, сталі вядомы на ўсю рэспубліку. Гэта былі перадавыя людзі, героі нашага часу, творчыя актыўнасць якіх магла расквіцець толькі ва ўмовах сацыялістычнага ладу. 270 тысяч гектараў найлепшай ураджайнай зямлі адважалі беларускія калгаснікі ад балот! І толькі вайна перашкодзіла Кузьму Чорнаму напісаць задуманы ім раман аб тых вялікіх зрухах, якіх адбылася на вёсцы...

Час не чакае! На перадавую лінію ўсенароднай бітвы за новы ўраджай!

Да стагоддзя з дня смерці В. Г. Бялінскага

7 чэрвеня гэтага года спаўняецца 100 год з дня смерці вялікага рускага крытыка і філосафа, рэвалюцыйнага дэмакрата В. Г. Бялінскага. У сувязі з гэтым Савецкі Міністраў Беларускай ССР утворана рэспубліканская камісія ў складзе А. П. Эльмана (старшыня), М. Т. Гаўчука, Н. І. Грашчаканова, Якуба Коласа, І. М. Лышчына, І. В. Гутарава, В. В. Барысенкі, М. Ц. Лынькова, П. У. Броўкі, І. З. Шарахоўскага, А. В. Раманава, Д. І. Драгуна, М. М. Горшава, Я. І. Скурко (Максім Танк). На камісію ўскладзена распрацоўка

мерапрыемстваў, якія-б садзейнічалі шырокаму папулярызаванню сярод працоўных Беларускай ССР літаратурна-крытычнай і філасофскай спадчыны В. Г. Бялінскага, апублікавання артыкулаў аб ім ва ўсіх газетах рэспублікі і г. д.

ПАРТЫЙНАЯ КНИГА

(„Выбраныя творы“ А. Куляшова)

Юр. ВАСІЛЬЕУ

Ужо першы зборнік Аркады Куляшова («Роскіт зямлі», 1930 г.) знаёміць нас з шырокім і шматгранным светам творчасці паэта. А. Куляшоў увайшоў у беларускую паэзію як пясняр росквіту роднай зямлі, які пясняр маладосці і сілы нашага народа.

Гаворачы аб пачатку літаратурнай дзейнасці Куляшова, нельга праігнаваць першы зборнік «Сустракайце маладымі песнямі» (1931 г.), які з'яўляецца паэтычным крэда аўтара. Верш налічвае пад прыкметным уявівым Мяскоўскага («Прыказ № 2 арміі искусств»).

... Не саявіаце пра сум світаліных рос, Кіньце паэтычны гульні, Рослаць

і сум таныя ве рос, На нашых шляхах агульну.

Адзінакомы бездзіўны, адрававу ад жыцця і барацьбы паэзію, А. Куляшоў бачыць прызначэнне савецкага паэта ў служэнні народу, патрабуе, каб паэзія, адлюстроўваючы «сённяшняе новае», нясіла баявы, наступальны характар, каб кожнае слова паэта было падабна да маланкі, якая пранізвае сэрца ворага. З першых жа крокаў саёбі творчасці паэт стаў на верны шлях.

Арگانічнае зліццё паэта з жыццём краіны, шыракая любоў да гэтага жыцця і цвёрдая вера ў яго неперажывальнасць, вострая назірлівасць, якая дазваляе ў бурным тэмпе нашых дзён ускрываць вывады ізраджэння і сутнасць новага, — усё гэта надае паэзіі Куляшова вялікую ідэйную сілу, зрабіла яго творчасць усхваляваным гімнам маладосці, радасці жыцця; гэтыя рысы яго паэзіі — адлюстраванне гераічнай эпохі сацыялізма.

«Не сумам світаліных рос, а радасцю працы, барацьбы, радасцю стварэння, светлай жывасці, вяржальнай сілай напюнены ўжорніны творы паэта (На зямлі, «Балота», «Першыя стрэлы трактарыстаў Анісам», «Распрацоўкі», «На ўборцы сена» і інш.).

Паэт глядзіць наперад, ён бачыць, як цудоўна ператвараецца аблічча нашай зямлі, як змяняюцца яе людзі, ён верыць у правільнасць нашага шляху, у яго велічыню персפעктывы.

І кожны кавалачак Чорных маўў Тут будзе шырокай Шамай, Тут будзе кілісці Шчасцем гадоў, А звязчы і нашым Шчасцем.

І будзе, таварыш, Тут жыта расці, Што ў вясняў яго Не апішам, — Вышай, чым людзі Бываюць у жыцці, І за жыццё наша Вышай.

(На зямлі, 1929 г.)

У 30-х гадах А. Куляшоў стварае некалькі пэм — «Крыўда» (1930—31 гг.), «Антон Шандыбыла» (1932 — 34 гг.), «Песня аб разведчыках» (1935—37 гг.). Наша крытыка ўжо адзначала схематызм вершаў, кампазіцыйную рыхласць гэтых пэм. Калі паэма «Крыўда» цікава, як першы твор маладога паэта ў гэтым жанры, не кажучы ўжо аб тым, што яна мае і некаторую мастацкую каштоўнасць, то ўключэнне двух другіх пэм у зборнік выбраных твораў не апраўдае сябе. Названыя творы адлюстроўваюць пэўны перыяд пошукаў Куляшова ў жанры пэм.

Паэма «Баранаў Васіль» (1937 г.) сведчыць аб тым, што гэтыя пошукі паэта прывялі да станоўчых вынікаў. Сюжэтная лінія твора стройная, вобраз героя намалеваны з вялікім майстэрствам. Паэма — усхваляванае апавяданне аб велічы савецкага чалавека-патрыята. Пэраганічы Баранаў Васіль, паранены ў бою, трапіў у палон да японцаў. Ні катаванні, ні п'ёдкуп не могуць прымусіць яго здрадзіць ітарэсам Радзімы. Ён памірае гераічна, і ў апошняй хвіліны жыцця думкі яго накіраваны да роднай зямлі, да Сталіна. Паранічыку, які замярае, здаецца, што вялікі правядыр выносіць яго на руках на савецкую зямлю. Аўтар надзіўна пераканаўча раскрывае перавагу савецкага чалавека над чорным светам нашых ворагаў.

Паэма «У зялёнай дубраве» (1938—39 гг.) і «Хлопцы зношныя вайны» (1940 г.) гавораць аб далейшым росце паэтычнага майстэрства А. Куляшова. «У зялёнай дубраве» — твор сапраўднай паэзіі. Шчыры лірызм у адлюстраванні падзей, які здаецца на першы погляд будзённымі, па-майстэрску раскрытыя паэзія нашай рэчаіснасці, — вось у чым сіла паэмы гэтай усхваляванай песні славы нашым савецкім людзям, іх дружбе, любі, іх працы.

Паэму «Хлопцы зношныя вайны» Куляшоў напісаў незадоўга перад Айчынай вайной. Паэт не мог не паставіць перад сабой пытанне аб лёсе Радзімы ў будучых баях. Вайна падзелена ў творы, як цяжка крывепалітная бойка. Але паэт упэўнены ў тым, што яго народ пераможа, што сілы ворагаў будучы непазбежны разбіты, і перад нашай краінай зноў адкрыецца вялікі і светлы шлях. Аўтар мары імякнца ў «новы дзень комунізма, што прыдзе».

Тэма абароны Радзімы займае значнае месца ў творчасці Куляшова. «Мы жывем на граніцы» — назваў паэт адзін са сваіх зборнікаў, і гэтыя словы гучалі як напамінак, які заклік да нашых людзей быць гатовымі даць адпор ворагу.

Шырока вядомы верш Куляшова «Бацька» (1937 г.). Аўтар гаворыць аб будучай вайне, аб сваёй гатоўнасці стаць на абарону сваёй зямлі:

Каб вораг не таштаў маю краіну, А конь чужы травы яе не скупі. Каб не данёс ён да свайго парога Ленці куляўных жоўтыя клякі Да нашых сэд, да веку здагата, І ранішяга сну маёй дакці. Думам аб Сталіне патхніючы пээта. Сталін — бацька ўсім савецкім людзям, і з яго імем яны бастрашня пойдучы на бой:

Ён — бацька мой, Мне паміраць не страшна, Да кроплі ўсё жыццё яму аддам, Бо не дарэмна кроў пральцеца наша,

І ўнуку ўнукаў Дзякуй скажучы нам.

Усенародную любоў да Сталіна паэт выказаў у такіх вершах, як «Пятага снежня», «Госці» і інш. Значную частку зборніка складаюць творы паэта 1940—47 гадоў. Гэта лепшыя старонкі зборніка. Яны з'яўляюцца сведчаннем творчай спедацы аўтара, сведчаннем таго, што майстэрства паэта няспына расце. Сярод іх — удастоеная Сталінскай прэміі паэма «Сцяг брыгады», вершы «Ліст з палону», «Над брацкай магілай», «Дом», «Колас» і інш. У гэтых творах глыбокае задума ўвасоблена ў высокамастацкую паэтычную форму.

Творы Куляшова эпохі Вялікай Айчынай вайны і пасляваеннага часу справядліва пазіны быць аднесены да ліку лепшых твораў савецкай літаратуры. У іх — сімвал гнева, пламя страсти і упверненасць у перамоде.

Пакаляўшы ў аснову паэмы «Сцяг брыгады» вельмі прости сюжэт, Аркадз Куляшоў напісаў твор вялікай ідэйнай і мастацкай сілы. Паэт здолеў раскрыць крыніцу гераічнага подзвіга савецкага чалавека, якая заключаецца ў жыццёвым савецкім патрыятызме, у вернасці савецкіх людзей сваёй Радзіме ў самыя цяжкія для яе дні. Паэт паказаў, што сутнасць вайскага подзвіга заключаецца ў сумленным выкананні свайго абавязку. Што захапляе нас у Рыбку? Яго выключнасць, незвычайнасць? — Не, Рыбку якрае не ўласцівы гэтыя якасці. Пераканаўчасць, прыгажосць гэтага вобраза ў тым, што ў ім увасоблены тыповыя рысы нашага савецкага чалавека — сумленнага, вярлага свайму абавязку. Чытач з вялікай цікавасцю сочыць за баявымі сравамі героя паэмы. Ён жыве яго думкамі, ён разам з герам радуюцца яго перамоде — заканчэнню цяжкага і слаўнага шляху:

Мы — на волі, Блуканням канен.

Перад намі — чырвоны баец. Дарагая зямля. Радзіма!

Шлях вайны — цяжкі і пакутлівы, але вяліка выпрабаванні не могуць замацаваць нашых людзей; ня ісіці — да перамогі, — вось што гаварыла імя Куляшова чытачу ў тыя дні, калі наша Радзіма перажывала самы адказны этап вайны.

Верш «Ліст з палону» напісаны ў жніўні 1942 года. Паэт па-майстэрску выкарыстаў паэтычныя сродкі і дасягнуў мэты: ён усхваляваў, урушыў чытача, ён узяў у ім гнеў і нявысць да ворага. Верш — шчыры і праўдзвы ліст савецкай дзяўчыны да свайго каханнага, баіца Савецкай Арміі. Гэты ліст — крык болю і пакуты, палымымі заклік да вайны адмоісці: «Ты чытай і адкаж на яго на штыку данясці да Бярліна».

Адным з лепшых твораў Куляшова часоў Вялікай Айчынай вайны з'яўляецца верш «Над брацкай магілай» (1942 г.). У вершы «Ліст з палону» падзелена душэўная пакута, бязмежнае гора савецкай дзяўчыны, у вершы «Над брацкай магілай», сурова, страманя туга салдата лі магілы таварышоў, сум усяго нашага народа па тых, хто загінуў у бою; гэтае мужнае суровае пацуде вайна знаходзіць задавальненне не ў снёдах, а ў помсце:

Мы салют аддаем, Памятаючы свой абавязак. І не плачам, бо сядым суроўных саромачна касак.

Гераізм, непахіснай стойкасці нашага народа прысвечаны вершы «Комсамольскі білет» (1943 г.), «Балада аб чатырох заложніках» (1942 г.), «Млынар» і іншыя.

Аркадз Куляшоў адным з першых нашых пісьменнікаў адкінуўся на новую тэму — тэму аднаўлення разбуранай і абрабаванай ворагамі зямлі. Мы маем на ўвазе яго паэму «Дом № 24» (1944 г.).

Герой паэмы вяртаецца ў родны горад, разбураны немцамі. Яшчэ ідзе вайна, але перамога ўжо блізка. Краіна чакае сваёй пераможы. Народ адноўіць свае гарады і сёлы, ён зробіць жыццё яшчэ больш цудоўным, — гэтай думкай прасякнуты апошні радкі паэмы:

Мне здаецца, не дом, А вялікая наша Радзіма Заняла сваё месца пад сонцам, Рыхтуецца ў шлях, І гасцінна чакае З адкрытымі насасеж дзверыма Дня таго, калі мы З перамогай збярэмся пад дах

Песні маладосці, песні падзрэсці і сілы гуцаць у творчасці Аркады Куляшова і ў нашым дні. У адным з вершаў 1938 г. («Маладосць») паэт гаворыць:

Маладосць! — я ўсё табе аддам, Не сяду з дарог тваіх ніколі. Паэт не зшоў у гэтага шляху.

Добрая, партыйная кніга яго твораў дарагая і зразумелая савецкаму чытачу.

МАЙСТРА СОВЕЦКАЙ АРХІТЕКТУРЫ

М. АСМАЛОЎСКІ

Да 30-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі сталіца Беларускай рэспублікі маюментаўным адміністрацыйным будынкам, акцыябудаўніцтвам па практу і пры непарэдным удзеле і назіранні члена-карэспандэнта Акадэміі архітэктурнага СССР, члена-карэспандэнта Акадэміі навук БССР — архітэктара М. Паруснікава і архітэктара Г. Багданавы.

Будынак пастаўлены на цэнтральнай магістраў г. Мінска — Савецкай вуліцы. План яго вырашаны рацыянальна з добрым размяшчэннем усіх памішкаў. Фасад уяўляе сабой закончаную кампазіцыю адміністрацыйна-грамадскага будынка. Задумана кампазіцыя курданасца з вежай на рэзаліце, па вясце сквера Комсамольскай вуліцы, якая вядзе да стадыёна «Дынама», арганічна звязана з генеральным планам горада. Сілуэт гэтага будынка добра відаць са многіх пунктаў.

Прыняўшы за аснову ў вырашэнні архітэктурнага вобраза будынка класічны ордэр, архітэктар М. Паруснікаў здолеў унесці ў яго новую трактоўку. Добра і своеасабліва нарысаваны 4-калонны партык з'яўляецца лагічным завяршэннем складанай прасторавай кампазіцыі.

Працоўныя Мінска з захваленнем аглядаюць гэты новы будынак, кожны раз сміняючы сваю ўвагу на строгай гармоніі архітэктурных элементаў.

М. Паруснікаў нарадзіўся ў Маскве, у 1893 г. Тут ён атрымаў сярэдняю адукацыю, скончыў у 1913 г. рэальнае вучылішча. У гэтым жа годзе М. Паруснікаў паступае ў вучылішча жывапісу, скульптуры і архітэктурна (перайменаванне потым у ВХУТЭМАС), на архітэктурны факультэт, які паспяхова заканчвае ў 1924 г. са званнем архітэктара-мастака.

Яшчэ будучы студэнтам М. Паруснікаў працаваў памочнікам акадэміка-архітэктара Р. Клейна па стварэнню новага будынка універсітэта, прамаў удзел у архітэктурных конкурсах. Яго работы харызталіся шырокай вядомасцю ў архітэктурных колах, неаднаразова прамарваліся і друкаваліся ў архітэктурных часопісах.

М. Паруснікаў значны час працаваў пад кіраўніцтвам акадэміка архітэктурна І. Жалтоўскага. Гэты перыяд быў вырашальным у ідэйным і мастацкім фармаванні маладога архітэктара. У гэты час склаўся асновы яго далейшага творчага росквіту. Адной з буйных архітэктурных работ у той час з'явіўся праект сельскагаспадарчай выстаўкі ў г. Маскве; паніён сельскагаспадарчых машын і аўдыторыя пабудаваны ў 1927 па 1934 г. ён працуе ў групе лепшых архітэктараў краіны — Г. Гольцава, І. Собалева і інш.

За гэты час ім спрактаваны рад грамадскіх, жылёных і прамисловых будынкаў, многія з якіх пабудаваны.

У гэты перыяд праводзіцца рад буйных планіровачных работ: працы берат ракі Астрахані, праект г. Магнітагорска і інш.

Пад наглядом Паруснікава як кіраўніка архітэктурна-планіровачнай майстэрні пры Наркамце комунальнай гаспадаркі былі ажыццёлены вялікія планіровачныя работы гарадоў Сочи, Быткі, Хосты, адзёскі курортаў і інш.

У 1940 г. Моссоветам было даручана М. Паруснікаву праектаванне і будаўніцтва цэлага рада жылёных дамоў у Маскве, па вуліцы Горькага. Гэтую работу ён выканаў у 7-й архітэктурна-праектнай майстэрні Моссовета.

У 1942 г. М. Паруснікаў разам з архітэктарам І. Собалевым і Б. Блохіным працуе над праектаваннем новага пасёлка з высока-тывалага гіпса, зліваючыся ў далейшым будаўніцтва гэтага пасёлка ў гор. Уфе.

У 1944 годзе былі арганізаваны архітэктурна-праектныя майстэрні пры Камітэце па справах архітэктурна пры Савеце Народных Камітараў, дзе М. Паруснікаў працуе ў якасці кіраўніка адной з майстэрняў. Ён быў зроблены конкурсы праекта аднаўлення Крашчэйка, конкурсы праекта цэнтра гор. Мінска, праекта аднаўлення гора. Бранска, праекта аднаўлення будынка, які знаходзіцца на Савецкай вуліцы ў гор. Мінску, тыповыя праекты жылёных будынкаў — аднапавярховых, двухпавярховых і чатырохпавярховых, рад тыповых праектаў грамадскіх будынкаў для горада і сацыялістычнай вёскі.

Цяпер М. Паруснікаў працуе над праектам забудовы Савецкай вуліцы і конкурсным праектам цэнтра гор. Мінска.

ЦК КП(б)Б, Совет Міністраў БССР і Камітэт па справах архітэктурна пры Савеце Міністраў СССР прыняў за аснову эскізы праекта ансамблевай забудовы Савецкай вуліцы, распрацаваны М. Паруснікавым. Гэта дазволіць у бліжэйшым часе шырока разгарнуць праектны і будаўнічы работы па Савецкай вуліцы.

У 1947 г. была створана архітэктурная майстэрня пры Кіраўніцтве галоўнага архітэктара г. Мінска. Тут пад кіраўніцтвам М. Паруснікава калектыў маладых архітэктараў працуе над праектамі аднаўлення сталіцы Беларусаі.

Шматгранная творчая дзейнасць архітэктара Паруснікава не абмяжоўваецца толькі праектнымі работамі, ён прымае таксама актыўны ўдзел у навуковай і педагогічнай рабоце, перадаючы свой вялікі вопыт і веды маладым архітэктарам. М. Паруснікаў займае пасаду прафесара інстытута аспірантурна ў архітэктурнаму аналізу помнікаў Грэцыі, Рыма і Адраджэння ў Акадэміі архітэктурна СССР.

У 1944 г. агульным сходам сапраўдных членаў Акадэміі архітэктурна М. Паруснікаў выбрана членам-карэспандэнтам Акадэміі архітэктурна СССР, а ў 1947 годзе агульным сходам сапраўдных членаў Акадэміі навук БССР ён выбрана членам-карэспандэнтам Акадэміі навук БССР.

Шматгранная творчая дзейнасць архітэктара Паруснікава не абмяжоўваецца толькі праектнымі работамі, ён прымае таксама актыўны ўдзел у навуковай і педагогічнай рабоце, перадаючы свой вялікі вопыт і веды маладым архітэктарам. М. Паруснікаў займае пасаду прафесара інстытута аспірантурна ў архітэктурнаму аналізу помнікаў Грэцыі, Рыма і Адраджэння ў Акадэміі архітэктурна СССР.

У 1944 г. агульным сходам сапраўдных членаў Акадэміі архітэктурна М. Паруснікаў выбрана членам-карэспандэнтам Акадэміі архітэктурна СССР, а ў 1947 годзе агульным сходам сапраўдных членаў Акадэміі навук БССР ён выбрана членам-карэспандэнтам Акадэміі навук БССР.

Архітэктар М. Паруснікаў. (Фота Г. Буганкі).

Альманах „Маладая гвардыя“

У выдавецтве ЦК ВЛКСМ «Маладая гвардыя» выдаўня выйшаў альманах пад той жа назвай.

У альманаху ўдзельнічаюць 84 маладыя паэты і празаікі з розных рэспублік. Сярод надрукаваных твораў, — першая і другая часткі паэмы А. Недагонова — «Сцяг над савецкім», аповесць маладога пісьменніка з Ташкента М. Шаламаева — «Будзем жыць», урывак

з паэмы новасібірскага паэта В. Фёдарова — «Мар'еўскі летані», вершы украінскага паэта П. Варанько — «З Намечаныя ў Чарчыну», вершы маскоўскіх паэтаў М. Луколіна, С. Гудзенкі, В. Тушновай, А. Мажырава і інш.

З твораў маладых беларускіх пісьменнікаў надрукаваны вершы М. Аўрамчыка «У той дзень»,

А. Бурдзеля «Далёка за морам родным», — у перакладах К. Арсеньевай і С. Мар, А. Вялюгіна — «Балада аб уральскім танку» ў перакладзе С. Мар, Д. Кавалева, «Лягенда аб правядуры» і апаўданне А. Кулакоўскага — «Сад» у перакладзе С. Родана.

Тыраж альманаха — 15 тысяч экзэмпляраў, памер — 18,5 друкаваных аркушаў.

больш уласных перакладаў рускіх тэкстаў. Акрамя гэтага, ён дае і ўласныя каментарыі да твораў. У гэтых каментарыях лямала фактычных памылак, недакладнасцяў і замочванняў. Напрыклад, паводле сцвярджэння аўтара, Авакум «памёр на калу», але з любога падручніка старажытнай рускай літаратуры можна даведацца, што гэта не так. Герцаў запэўняе таксама, што першыя публікацыі рускіх вусна-эпічных твораў з'явіліся толькі ў 19 ст., хоць агульнавядома, што друкаванне рускага фальклора пачалося ў 60-х гадах 18 ст.

Такой «апрацоўцы» падвергся славеты «Ліст Вялікага да Гогада». Можна падумаць, што наўрадчы гэтага ліста ў кітэ амерыканскага літаратуразнаўцы абвргае наша сцвярджэнне аб тэндэнцыі вынішчыць усё свабодналібовае з ініцыяў. Але Герцаў дзейнічае па прычыну: лямка меду ў бочку даецца. Ліст вялікага крытыка і паслужыў для ўкладальніка такой лямкай меду. Акрамя таго, ліст грунтоўна сапаваны. З яго старанна выраслена ўсё, што выказана Бялініскім аб сацыяльнай сутнасці царквы. Напрыклад, цалкам выкінута з тэкста тое месца, дзе гаворыцца аб царкве, як аб апоры бізну, служыць дэспатызма і абароны яраўнасці, двудушнасці і ханжаства.

Так воляна абыходзіцца з творамі Герцаў, запэўняючы амерыканскага чытача ў тым, што ўсё тэксты ў зборніку «друкуюцца без скарачэння». Гэта надзірна характарызуе навуковую добрасумленнасць амерыканскага літаратара, як перакладчыка і ўкладальніка анталогіі.

Прэтэндуючы на навукасць, Герцаў імякнца зробіць як мага

ФАЛЬСІФІКАТАРЫ РУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

І. СЯРОГІН

Пэўныя грамадскія колы Амерыкі, шчыльна звязаныя з цемрашальным рэакцыяным палітычным курсам Вашынгтонскага ўрада, у апошні час выяўляюць моцную занепакоенасць у сувязі з ростам сымпатыі да Савецкага Саюза сярод шырокіх мас амерыканцаў. Прадзінныя пікаці, купленыя гэтымі коламі, імкнучыся з'явіць чынам падарваць аўтарытэт СССР, знявольчыць усё савецкае і, у першую чаргу, тое, што мае дачыненне да гісторыі і культуры рускага народа.

На старонках газет і ў тоўстых кнігах, якія выходзяць у ЗША, не гробуюць нічым, каб выставіць рускі народ пазабўленым усякіх духоўных каштоўнасцяў. Побач з грубай, нічы не прыкратай хлабей, з'яўляюцца замаскіраваныя пахлэды. Пад сцягам дружбы да нашага народа і пад маскай прызнання яго ўкладу ў справу барацьбы супроць германскага фашызма правозідацца фальсіфікаваныя вытлумачэнні рускай гісторыі і культуры, у асаблівасці — рускай літаратуры. Падобныя прыклады ўжо не раз выкрываліся нашым друкам. Так, па вартасці былі адронены кнігі Дж. Сіманса і іншых аб рускай літаратуры, кнігі, якія скажалі гісторыю нашай літаратуры і, асабліва, не савецкі перыяд.

Але ў нашым друку не атрымаў яшчэ належнай ацэнкі вялікі па памере аднатомнік — анталогія рускай літаратуры, які выйшаў у выдавецтве Вангар Прэс (Нью-Йорк), дзе пад шматбабачаным загалокам «Скарбіна рускай літаратуры» падаецца зусім іншае, чым кажа гэта загалолак.

Укладальнік кнігі Бернард Дж. Герцаў рэкамендуе яе, як зборнік «лепшых твораў рускай літаратуры». На самой справе гэты зборнік не з'яўляецца такім.

Пры знаёмстве з кнігай выяўляецца, што побач з класічнымі творамі рускай літаратуры, якія першымі павалілі над рэку, сюды, у гэтую так званую «скарбіну», зацэнены нікічмыныя творы другарадных і трэціступенных пісьменнікаў. Разам з Тургеневым, Гоголем у зборніку прадстаўлены даўно забытыя Аверчанка, Меражкоўскі і, вядома, Ахматава і Зошчанка. Тут нават знайшоў сабе месца перакладны старазветны эпокграф аб Кітаўрасу. Але няма тут ніводнага радка з твораў Ляманосава, Фанзізіна, Ганчарова, А. Н. Астроўскага, Някрасова, Чарнышэўскага, Дабравольска, Пісарова.

Такі падбор пісьменнікаў, уключаных у анталогію, вядзе ўкладальніка з галавой. У сваёй прадмове да кнігі Герцаў спрабуе выступіць прыцедам рускай літаратуры, ён распылаецца перад ёй у пахлэды і рверансах. Аднак ўкладальнік не адважыўся ніякай ролі ў стварэнні скарбіны нашай літаратуры многім выдатным пісьменнікам рускай зямлі і, у тым ліку, рэвалюцыйным дэмакратам.

Вядома, што гэтая кніга складзена па рэцэптах пэўных амерыканскіх колаў, што яна з'яўляецца спробай сказіць, фальсіфікацыі рус-

кую літаратуру пад прыкрыццём дружбы да нашага народа. І асабліва абуральнай фальсіфікацыі падверглася савецкая літаратура.

У зборніку вельмі шмат месца займаюць урывкі з твораў Меражкоўскага, дэкадэнтскай прозы Брусавы, рэтраградных талстоўскіх прапаведзі аб трох аршынах зямлі, якіх быццам-бы дастакова для чалавека; усё гэта вылаецца за апошніе слова рускай літаратуры. Але ў кітэ няма ўпамінання аб пісьменніках савецкіх, у ёй нічога не гаворыцца аб творах такіх пісьменнікаў, як М. Шалахаў, А. Талстой, Н. Астроўскі, Л. Яноў, А. Серафімовіч, А. Фадзееў. Укладальнік анталогіі прымушае амерыканскага чытача думаць, што Меражкоўскі заканчваецца рускай літаратура. Ён не жадае знаёміць шырокае кола амерыканцаў з выдатнымі творамі савецкай літаратуры.

Усё гэта гаворыць аб базіліваці амерыканскага ўкладальніка анталогіі — перад савецкай літаратурай, «самай ідэйнай, самай перадавой, самай рэвалюцыйнай літаратурай». Усё гэта рэкамендуе ўкладальніка, які стараннага праслужыў Уол-Стрыта.

Скежніне рускай літаратуры ў амерыканскай анталогіі ідзе і па другой лініі. Даючы ў сваёй

Паэзія братніх славянскіх народаў

Станіслаў НЭЙМАН

Чэхаславакія

Падзяка Совецкаму Саюзу

Мы пасылаем вам падзяку і любоў. Няхай-бы словы нашы, як званы, званілі, — Я-ж не адзі, — мільёны ўжо сяброў, Якім вы шлях да шчасця адчынілі.

Мы ўдзячны Леніну за веліч яго спраў, Бо толькі ён даў чалавеку волю. Мы ўдзячны Сталіну, які зламаў Праклятае варожэе сваю волю.

Мы ўдзячны і героям і тварцам За смеласць і за гераізм бізнемжы. Загартаваным і праслаўленым байцам, Вам будучыня светлая належыць.

У краіне нашай кожны чалавек — Славак, чэх, рускі, ткач або каваль, Мадзьяр, палак, шахціёр ці дрыгасек — Глядзіць на ўсход ў асветленую даль.

Ах, калі-б нам зямлю перавярнуць, Дашь людзям хлеб, прытулак даць і мір, Каб чалавек забыўся пра вайну, А толькі працаю сабе карміў!

З надзею глядзім мы на ваш герб, З чырвонай зоркай ён гарыць над светам, Шлях асветляючы нам. Молат ваш і серп Да працы клічуць пастарэлага паэта.

За ўсе твае дары, братэрская зямля, І за святло, запаленае вамі, Што ў цемры асвятляе для нас шлях, Хай словы гэтыя гучаць званамі.

Вам і падзяку і любоў сваю! Пераклад М. Аўрамчыка.

Крум НЮЛЯУКОЎ

Балгарыя

СТАЛІЦА

Не белакаменная сталіцай, Над залатымі куваламі, Не званамі і церамамі — Мая Масква мне часта сніцца.

Стаіш ты маяком між мора, Ты — пераможны гімн вясні! Твае ў кітай бачны зоры, І словы ў Мексіцы чутны...

Адзіны кліч між ніў зялёных, Адно шуміць марскі прыбой: Вітанне слаўным эскадронам Вялікай Арміі тваёй!

Вітанне шлюць табе калгасы І деспакійныя сыны, Якім святло тваё не гасне У снягах паўночнай стараны.

Яны, радзисты і матросы, Тваё цапло у сэрцах носяць.

З усёй зямлі к табе вітанні Лятуць, як ластаўкі урані.

Шлюць ад Балкан і ад Ядрана Табе вітанне партызан.

Таіх вядзіх перамог, Як ты, ніхто шчы мець не мог.

Пераклад У. Шахаўца.

Хроніка

☆ За 1947 год у Югаславіі набылі адукацыю 415,379 чалавек, або 20 процантаў усіх непісьменных. На 30 чэрвеня ў Югаславіі былі адкрыты 2062 дамы культуры і 1158 народных універсітэтаў (навукова-папулярныя лекторы).

☆ Паводле трохгадовага плана развіцця народнай гаспадаркі Польшчы ў 1949 годзе ў краіне будзе на 23 тысячы школьных будынкаў больш, чым было раней (да 1939 г.). Лік настаўнікаў у параўнанні з 1939 годам павялічыцца на 25 тысяч.

Рыхард ЦЭСАРЖЫК

Чэхаславакія

МАСКВА

У дзяцінстве пра плошчы твае марыў я, Пра твай горды і велічны лёс. Тыя светлыя мары па чэшскіх краях Я ў сэрцы юнацкім прынес.

Сонца засціла хмарай, а неба — бядой, Ты пазнала нямаля вясны, Ды заўжды твая слава была маладой.

Усе, хто волю сабе здабылі ў барацьбе, — Неабсяжнай краіны сыны, — У змаганні аддалі-б жыццё за цябе.

Я ўявіў, як Кутузаў з ускраін Масквы З-пад рукі азіраў даўні шлях: Тут для бітвы нязручны рубжэ баявы, Ды Масква ў нас, як сэрца ў грудзях.

Праз стагоддзе панфілаўцаў слаўны атрад Тут праходзіў шляхамі вайны... — За спіноў Масквы, ганьба крок стаць назад.

Адстаім! — адказалі яны. Я цябе палюбіў да таго, як сустрэў, А наведваў — люблю шчы мацней.

Ты нявеста, ты шчасце, ты ў шлоху драў Часта снілася мне на вайне.

Душан КОСЦІЧ Югаславія

П Р Ы Х О Д — Што шуміш ты, бор сасновы, да аблок імкнешся белых? Што ірвешся ты ізноўку ўвесь сваім зялёным целам?

— Што ляціш ты, хмара, удалеч, пеніш бурныя патокі, разрываешся аб скалы і ляціш у край далёкі?

— Што ты, рэчка, так прывольна разлілася ўшыр разлівам, і куды ты хвалі гоніш шумна, радасна, імкліва?

Бор адказвае сасновы: — Гэта вецер з воді зноўку вестку шле нам аб свабодзе! Войска грознае падходзіць, войска сілы маладое.

Помнік Совецкай Арміі (у цэнтры). Урачыстасць у Жытніцы (Югаславія). Маладзё вядзе карагод «Цітава кола».

Пераклад У. Шахаўца.

У асенні убор апранула ты стан, Звішчы з кветак вянوک залаты, І палаў на табе залаты твой каптан, Недасяжнай здавалася ты.

І заўсёды магутнаю сілай сваёй, Пераможна закончыўшы бой, Абвешчала людзям: — Перамога за мною! — Мы маглі ганарыцца табой.

Калі немец таптаў айчыну маю, Не панікала мая галава, Знаў я цвёрда, што Прагу, сястру сваю, Вырве з цяжкай няволі Масква.

Сон шчаслівы дзіцячы дзьмух нуў свіном, Здзейсніў я свае мары ў жыцці: Сталым воінам, вопытным, смелым байцом Давялося Маскву навісціць.

Сімвал міра — гасцінная гэта зямля. Бляскам сталі і золатам хлеба, Рубіновыя зоры на вежах Крамля Падмаюцца ў сіняе неба.

1947 г. Пераклад М. Аўрамчыка.

Домік у вёсцы Кумравец (Харватыя), дзе нарадзіўся І. Броз-Ціта.

Каюх ДЗЯСТОЎНІК Югаславія

Плошча Маякоўскага паэта, У мрамур апрагнутае метро...

Як раскажа вам, сябры, пра гэта Партызана вечнае піро?

Лістапад бмў — снежны і журботны... Мы ў гарах сядзелі ля кастра...

І па радыё з зямлі свабоднай Гаварыла нам Масква-сястра.

Галасамі звадок гаварыла, Гулам незмаўкальных батарэй...

І ляцела к нам з Расіі сіла Цераз гор хрыбты, прастор марэй.

Раптам полымя ўзрасло, зазвяла, І тады мы ўбачылі душой,

Юліан ПШЫБОСЬ Польшча

РАБОТНІЦЫ

Па цэху завода — Жалезнай алеі, рукамі узнятай у неба — ішоў і знігоўваў свае лятучыні з сілай,

думаў, як зліць іх у форму адзіную зброі.

Выліваў: пяць молатаў цяжкіх, як пяць год ваянных,

тут сёння мне вынеслі часу прысуд — маё прызначэнне паэта аддалі ў рукі работніц.

Рытмамі тысячы спрытных рук я пядму і сваю руку! Машыны імклівым бегам тут волю маю скарылі.

Вітанне табе, дзяўчына — узрослая ў іскра зорка! Руку аддала ты ад пены, маю ад пярэ, прывітала, каб ад сёння пісаў усмі, што паціскаў цпер, рукамі.

1944 г. Пераклад У. Шахаўца.

Трэба таксама перакласці творы славутага харвацкага пісьменніка Уладзіміра Назора, пісьменніка-салдата, які, не глядзячы на сямідзесяцігадовы ўзрост, змагаўся ў радах гераічных партызан Ціта.

Нас не менш цікавіць і тое, з чым выступаюць сучасныя югаслаўскія паэты Радаван Заговіч, Фердо Козак, сучасныя пісьменнікі Чэхаславакіі, Балгарыі, Польшчы.

Совецкія пісьменнікі з вялікай увагай сочыць за тым новым жыццём, якое будуюць народы славянскіх краін пасля вызвалення ад гітлераўскага ўціску. Дэмакратычная пераўтварэнні адкрываюць перад народам гэтых краін нязвычайна раней перспектывы для развіцця і росквіту іх сіл.

Характэрна, што ў апошні час у нашай літаратуры з'явіўся рад твораў, прысвечаных паказу жыцця ў славянскіх краінах, таме дружбы славянскіх народаў (апавесці Т. Хадкевіча «Братэрства», Ю. Рудзкі «Пістаўская зямля», яго п'еса «Слава дружбе», вершы М. Танка, К. Кірэнкі і інш.).

Аднак, гэта толькі першыя крокі. Беларускае пісьменніцтва павінна бліжэй пазнаёміцца з сучасным жыццём у славянскіх краінах.

Хроніка

☆ Будыны асганаванні на школах прадуаджываюцца пяцігадовым планам Югаславіі, двухгадовым планам Балгарыі, бюджэтам Чэхаславакіі. У 1944—45 навучальным годзе, пасля вызвалення Югаславіі, у пачатковых школах навучалася 92 тысячы дзяцей. Праз год лік вучняў павялічыўся да 113,5 тысячы. Лік школ за той-жа час узрос з 972 да 1201. Апрача гэтага, пачата будаўніцтва 280 новых школьных будынкаў, у тым ліку 13 гімназій і прагімназій, і адноўлена 130 старых школьных будынкаў.

☆ Нацыяналізаваная кінематографічная прамысловасць Чэхаславакіі, бюджэт якой у 1947 г. склаў калі двух мільярдаў крон, выпусціла за кароткі тэрмін 19 мастацкіх фільмаў, сярод якіх — першы чэхаславацкі каларовы фільм «Ян Рогач з Дуба» і рад фільмаў, што вызначаюцца высокім ідэіным зместам. Значна пашырылася таксама сетка кіноатраў. Так, за перыяд дзейнасці ўрада Готвальда ў розных раёнах Чэхаславакіі п'будавана 150 новых кіноатраў; двухгадовы план народнай гаспадаркі праду- гледжвае заснаванне яшчэ 600 кіноатраў.

СЛОВА ПРА ДРУЖБУ

ІВ. МЕЛЕЖ

Але і мы таксама не забудзем таго, што ў смаротнай барацьбе з фашыстамі ў нас былі баяныя саратнікі за маю. Мы памятаем, што ў той час, калі немцы былі пад Сталінградам, партызаны Чарнагорыі, Сербіі, Харватыі білі гітлераўцаў у іх глыбокім тыле.

Цяпер, пасля вайны, нашы народы аднае творчы ўздэм, напружаная аднаўленчая праца, якой жыцьцё новай славянскай дэмакратычнай краіны. Нам блізка па-духу і аразумелы той масавы гераізм, які паказалі 80 тысяч югаславаў, што збудавалі ў дзікіх горных умовах чыгуначку Брчко—Бановіцы.

Як і ў часе вайны, савецкія народы з'яўляюцца вялікім натхняльным прыкладам. Бязьме і гаспадарчае супрацоўніцтва было той асновай, на якой выраста і ўзмацнялася братэрства нашых літаратур. Руская літаратура заўсёды выклікала захапленне ў заходніх славян, але ніколі яна не была такой блізкай ім, як у ваенныя і пасляваенныя гады.

Разам з гэтым узрасла цікавасць і да украінскай і беларускай літаратуры. У польскіх, чэшскіх, югаслаўскіх і балгарскіх газетах поруч з творамі рускіх пісьменнікаў нярэдка друкуюцца творы Янкі Купалы, Міколы Бажана, Якуба Коласа, Аркады Куляшова, Пётруся Броўкі, Леаніда Пярвамайскага, Максіма Танка і іншых пісьменнікаў.

Трэба аднак прызнаць, што з дасягненнямі беларускіх пісьменнікаў

заходне-славянскі чытач пакуль яшчэ мала знаёмы. Пётро Глебка, якому давялося прысутнічаць на Першым пасляваенным уславянскім кангрэсе ў Белградзе, гаворыць, што югаслаўскія журналісты скардзіліся на адсутнасць матэрыялаў аб Беларусі.

Наш абавязак — дапамагчы югаславам мець гэтыя матэрыялы. Трэба, каб Саюз савецкіх пісьменнікаў Беларусі і іншыя культурна-асветныя арганізацыі дапамаглі журналістам славянскіх краін сістэматычна атрымліваць паведамленні аб найбольш важных літаратурных падзеях. Трэба таксама наладзіць абмен кнігамі, газетамі, часопісамі.

Добра было-б, каб на славянскім Захадзе былі знаёмы не толькі з творами нашых старэйшых пісьменнікаў-класікаў, а і з пісьменнікамі, якія выраслі ў савецкія гады. Няхай таварышы па зброі ведаюць, што беларускі народ умее не толькі гераічна ваяваць свае правы на незалежнасць і свабоднае жыццё, але ўмее ствараць дасканалыя мастацкія творы, вартыя яго мужнага, чыстага сэрца.

У нас ёсць нямаля такіх твораў — паэмы і вершы Якуба Коласа і Янкі Купалы, раманы і апо-

весці Кузьмы Чорнага, «Будучыня Самуілейка, алавяданні Міхася Лынькова і Змітрака Ядлулі, п'еса Крапівы, вершы Глебка, Куляшова, Броўкі, Танка, Панчанкі і інш.

Разам з гэтым мы павінны пазнаёміць нашых чытачоў са славянскімі пісьменнікамі. Тут таксама перад намі немалая праца. Калі пераклады з польскіх пісьменнікаў, а часамі і з чэшскіх, з'яўляліся на старонках мінескіх часопісаў, то паэты і пісьменнікі іншых краін яшчэ мала друкаваліся на беларускай мове.

Час пачаць працу па выданню на нашай мове лепшых твораў заходне-славянскіх пісьменнікаў, у першую чаргу такіх, як Адам Міцкевіч, Юлій Славацкі, Генрык Сянкевіч, Ян Колар — славацкі паэт-гуманіст, Хрысто Боцеў — вядомы балгарскі паэт-трыбун, Вук Караджыч, які адкрыў для сусветнай культуры найбагацейшыя скарбы сербскага фальклора, Ян Неруда — вялікі нацыянальны чэшскі пісьменнік, паэт, публіцыст, заснавальнік навайшай літаратуры Чэхіі.

Трэба абавязкова выдаць у Мінску палітычнае «Слова перад смаротным пакараннем» Юліуса Фучыка — чэшскага журналіста і ко-

муніста, цудоўнае яснае жыццё якое абарвалася ў 1943 годзе.

Трэба таксама перакласці творы славутага харвацкага пісьменніка Уладзіміра Назора, пісьменніка-салдата, які, не глядзячы на сямідзесяцігадовы ўзрост, змагаўся ў радах гераічных партызан Ціта.

Нас не менш цікавіць і тое, з чым выступаюць сучасныя югаслаўскія паэты Радаван Заговіч, Фердо Козак, сучасныя пісьменнікі Чэхаславакіі, Балгарыі, Польшчы.

Совецкія пісьменнікі з вялікай увагай сочыць за тым новым жыццём, якое будуюць народы славянскіх краін пасля вызвалення ад гітлераўскага ўціску. Дэмакратычная пераўтварэнні адкрываюць перад народам гэтых краін нязвычайна раней перспектывы для развіцця і росквіту іх сіл.

НА ШЛЯХУ ПЕРАБУДОВЫ

(Наматкі рэжысёра)

Рашэнне аб пераводзе тэатраў на самаакупляльнасць раз назаўсёды кладзе канец утрыманніцкаму кіраванню тэатрамі, настраям, якія глыбока ўкараніліся і ў асяродкі актараў. «Праверка рублёў» паставіла перад тэатрамі задачу стварэння такога рэпертуара, які б спалучаў у сабе высокую ідэянасць і мастацкую якасць, што забяспечвала б любоў і цікавасць совецкага глядача. Заўсёды поўная глядзельная зала павінна з'явіцца асноўным калячымкам жыццездальнасці тэатра.

Асноўны наш рэпертуар будзе і ёсць совецкая п'еса, якая адлюстроўвае ў цікавай, яркай і захваляючай форме веліч нашых дзён. На жаль, у большасці п'ес, напісаных нашымі драматургамі, выяўляецца няўмелства іх аўтараў будаваць сюжэт, які востра разгортваецца, няўжыванасць да праблемы канфікта ў п'есе.

Совецкая тэма — самая любімая нашым глядачом. Аднак, ён жа прастое супроць соцыяльных схем, агуднай публіцыстыкі, вядасці сюжэта і ўмоўнасці вобразаў, якія прапануюцца яму замест сапраўднага творчага адлюстравання нашага жыцця, поўнага глыбокаўжываючых падзей, жыцця, яко стварэнецца цудоўнымі совецкімі людзьмі.

Адна з асноўных нашых задач — стварэнне арыгінальнага рэпертуара. Але вось выдана закончыўся рэспубліканскі конкурс на лепшую совецкую п'есу. Як жа здарылася, што сярод прэміраваных п'ес не знайшлася ніводнай, прыдатнай для тэатраў? Гэта глумачыцца недастатковай нашай патрабавальнасцю да драматургаў.

Сістэма прэмій, дзяржаўных заказаў на п'есы і оперы павінна і надалей шырока выкарыстоўвацца. Аднак, неабходна перагледзець крытэрыі, якія вызначаюць прыдатнасць да тэатраў опер і п'ес. Тэатры павінны зрабіць усё, што ад іх залежыць, для таго, каб дапамагчы драматургам і кампазітарам. Аднак, опера, п'еса можа быць прынята да пастаноўкі толькі тады, калі ідэяная метафізіка п'есы будзе выяўлена ў яркай і захваляючай, даступнай і, разам з тым, арыгінальнай мастацкай форме. П'еса павінна мець у сабе матэрыял для стварэння хваляючага, цікавага спектакля.

Тэатры павінны садзейнічаць з'яўленню на сцэне п'ес розных жанраў і, у асаблівасці, жанра камедыі. Трэба больш уключыць у рэпертуар рускую і заходнюю класіку, п'есы пісьменнікаў краін новай дэмакратыі. Без правільнага вырашэння рэпертуарнай праблемы тэатры не здолеюць выканаць паставлены перад імі заданні.

Умовай паспяховай перабудовы работы тэатраў з'яўляецца таксама колькасць прэм'ер у год. Прагледзіце справядліва тэатраў рэспублікі за 1946 г. ці 1947 г. Нават у такіх тэатрах, як оперны або тэатр імя Я. Купалы, колькасць прэм'ер вагалася ад трох да чаты-

рох пры датацыі каля 8 мільёнаў рублёў у оперным і 1200 тысяч у тэатры імя Я. Купалы. Дзесяткі спевакоў і актараў на працягу года былі без работы, сарамліва атрымлівалі зарплату, па сутнасці не заробленую імі (часам і не па іх віне) і фактычна дыскваліфікаваліся.

Цяпер становіцца кардынальна мяняецца. Колькасць прэм'ер вырашае не толькі пытанне павелічэння прыбыткавай часткі (што жыццёва важна для тэатра), але і пытанне творчай зарплаткі актараў, а значыць, і праблему іх росту.

Пад «аховай» датацыі ў нашых тэатрах усталявалася нездарова сістэма работы над новымі спектаклямі. Бяспланаваць работы дырэктары, сістэматычнае парушэнне аб'яўленых тэрмінаў злучыў паставак, настройвала калектывы скелетна ў адносінах да загадаў аб тэрмінах выпуску новай паставак. Гэты скепсіс ствараў асаблівы рытм рэпетыцый — марудны, вялы, бяскороўны. Актары, ведучы, што тэрмін выпуску прэм'еры губляецца ў тымашай далечыні дырэктарскіх планаў, займаліся вывучаннем роляў на рэпетыцыях, доўга і нудна «аналізавалі» матэрыял п'есы. Замест творчых пошукаў, паставак і праблем і вырашэння іх, замест актыўнай прафесіянальнай работы — вялае падабенства да яе. І толькі тыдні за два да прэм'еры (калі калектывы пераконаўся, што дэкарацыі гатовы і прэм'ера хутка павінна быць вышпана) пачыналася сапраўдныя работа актараў над вобразамі, а рэжысёра над кампазіцыяй спектакля.

Часта «сапраўднем» для гэтай бесцэннага страты часу была шырма «студыйнасці» рэжысёра. «Студыйнасць» — добрае слова, калі ў яго ўключаюць правільны асвет: сапраўды творчыя адносіны да работы, у якіх няма халоднага рамесніцтва. Аднак заафта часта словам «студыйнасці» прыкрывалася гультайства, тэхналагічнае безпамажынасць, няўмелства актараў самастойна працаваць над вобразам. Рэпетыцый часамі трапілі характар работы прафесійнага тэатра. Сотні рабочых гадзін былі патрачаны дарэмна.

Паставава дыктуе неабходнасць рэзкага павелічэння колькасці паставак, а гэтая акалічнасць у сваю чаргу з'явіцца добрай праверкай прафесійнай сталасці актараў і рэжысёраў. У апошні час слова «прафесійнасць» зрабілася чамусці синонімам часосці другагоднага ў мастацтвае, часосці такога, што супярэчыць разуменню «мастакі», «творчы».

Вядома, «прафесіяналізм», калі пад гэтым разуменьце рамесніцтва, механічнае капіраванне штампам, — шкоднае з'явішча, якое зводзіць мастацтва ў балота дзяліцтва. Але «прафесіяналізм», зразуметы як высокая майстэрства, як валоданне культурнай тэхнікі і формы, як узброенасць палітычнай і агуднай культурнай эрудыцыяй, неабходнай

у сабоду актараў, калі выйшлі з балота і, прапашуючы крыху па лесе, напаткалі глыбокі ручай, ён уздуў на руці і паводзі барыў да поасе у вадзе. А яна, забывшыся на імгненне ўсё і не стрываўшы дзявочай гарызанцы, у шчырай прыхільнасці сваёй некалькі разоў прысіннула яго вялікую галаву да грудзей. Радуючыся, яна ўсёй істотаю адчула, як ледзь прыкметна ўздрыгнулі і аслабелі, а затым зноў наліліся сілай магутнай руці Гарулёва, і ён з'явіўся большай беражанасцю пачаў несіць яе. Нават на другім беразе ён апусціў яе не адразу, а крыху прапашуючы, — відань, шкадуючы, што наперадзе ўжо не было ні вадзі, ні граці.

За ручаём у Руцна зусім адкрылася рана. У цёмных сумных ваках яго з'явіўся нездаровы бляск. Усімхаючыся, як чалавек, які ведае, што вагчы дакоры і таму загадаў просіць прабачэння, Рунец спыніўся.

— Тут нельга, Васёк, адначываць, — таксама, нібы просыць прабачэння, сказаў яму Гарулёў. — Тут блізка дарога... Трымайся...

Адзі раз Рунец ледзь не ўпаў. Тады Соня паклала яго руку сабе на плячо, і яны пайшлі далей удвох — побач. Страляліна ўжо чулася блізка. Аднак,

совецкаму актору, з'ява станоўчая, творчая, зусім неабходная для кожнага сапраўднага мастака. Ава-лоданне такім прафесіяналізмам з'яўляецца цярпелай справай вельмі важнай. Без гэтага прафесіяналізма тэатр не здолее падрыхтаваць патрэбнай кодэкса паставак (10—12 у год), якія-б знаходзіліся на высокім ідэяна-мастакім узроўні. А без такой кодэкса і якасці паставак бездатацыйнае існаванне немагчыма. Гэта — пытанне жыцця тэатра, жыцця творчага і гаспадарчага.

Замест адной-двух роляў у год актору зрабіць па 8—10; скарачэння тэрмін рэпетыцый павялічыць творчую актывнасць актара і навука самастойнай работе над вобразам; вялікая колькасць прэм'ер дасць магчымасць нармальна загрузіць калектывы; адсутнасць датацыі павялічыць адказнасць за вынікі работы (ролі, спектакля) — усё гэта прывядзе да несумненых творчых поспехаў.

Паставава ўрада пакладзе канец непадушчальным прастоям калектыва на працягу тыдняў пасля злучы чарговай прэм'еры, прастоюў, выдкі-чарговіх заганнай практыкай пошука п'есы для наступнай паставак, тады, калі яе ўжо трэба рэпеты-раваць.

Вытворчы план урэшце стане рэальнасцю.

Паставава пакладзе канец разрыву паміж работай актараў і рэжысёра і работай тэхнічных ізахаў. Зрабілася «правілам», што п'еса рэпетытава, а матэрыяльна частка спектакля тэрмінаў выпуск яго, таму што яшчэ не гатова.

Мне здаецца, што сапраўднай прычынай спавэння дэкарацыі і вопраткі з'яўляецца адсутнасць рэальнага плана фінансавага і матэрыяльнага забяспечэння выпуску паставак і неда-статковае апэратывнасць намес-

нікаў дырэктараў і загадчыкаў паставак часткамі тэатраў. Вылучыў 10—12 прэм'ер у год ставіць перад тэатральнымі мастакамі ў першую чаргу (а таксама перад рэжысёраў і дырэктары) праблему стварэння спектакля пры дапамозе мінімальна грашовых сродкаў, без зніжэння пры гэтым мастацкай каштоўнасці дэкарацыі, вопраткі і іншых аксесуараў матэрыяльнай часткі паставак.

Тут, менна, і павінна выявіцца фантазія і вынаходніцтва кіраўніцтва ў выкарыстанні ўнутраных рэсурсаў, а таксама ўмелства будаваць тана і хутка.

Першыя вопыты выкарыстання частак дэкарацыі і вопраткі, якія ёсць у тэатры, (напрыклад у тэатры оперы і тэатры імя Я. Купалы) паказалі ўжо, што тут можна зэканоміць дзесяткі тысяч рублёў.

Яна, што вялікую ролю адгравае правільнае размеркаванне паставак на розныя, паводле значэння і складанасці, паставак, улік рэжысёраў і мастаком пры стварэнні плана афармлення спектакля фінансавых магчымасцей тэатра і яго ўнутраных рэсурсаў. Трэба спыніць такую практыку, калі работы па выкананню дэкарацыі аддаваліся на стэрну, таму што гэта павялічае кошт паставак. Для гэтага трэба пры агудным скарачэнні штатаў павялічыць штаты падсобных майстэрств, бо такое павелічэнне сама-акупіцца.

Трэба, каб рэжысёра і мастакі адказвалі за фінансавы бок работы, а тэхнічны ізахі і кіраўніцтва імі сур'ёзна цікавіліся мастакі бокам афармлення, творча ўдзельнічалі ў абмеркаванні і прыёме макетаў і эскізаў. Такая ўзаемная зацікаўленасць, такі «ансамбль» павялічыць мастацкую якасць афармлення.

Змястоўны, цікавы і рознастайны паводзе жанраў рэпертуар, вялікая колькасць паставак, выдатна сьграных, паставленых і афармленых, прадуманы вытворчы план работы тэатра і дружная апэратывная работа ўсіх ізахаў і кіраўніцтва (аса-бліва кіраўніцтва) — вось асноўныя ўмовы далейшага росту і развіцця нашай тэатральнай культуры.

Сцэна са спектакля «Хлеб наш надзеёны» ў Рускім Дзяржаўным тэатры БССР.

Фота Г. Бугаенкі.

У АБАРОНУ ФАКТАЎ

Наўрад ці будзе хто аспрэчваць, што навуковая работа немагчыма без дасканалага вывучэння фактаў. А між тым, даводзіцца яшчэ і яшчэ раз паўтараць гэтую бас-спрэчную ісціну.

Шматлікія фактычныя памылкі ў артыкулах нашых крытыкаў і літаратуразнаўцаў сведчаць, што аўтары абьякава ставіцца да вывучэння літаратурных з'яў, блытаюць прозвішчы і даты. У выніку гэтага тыя вывады і абгульненні, якія яны робяць у сваіх артыкулах, часта мяжуюць з прышчэпнымі памылкамі і палітычнай непісьменнасцю.

Можна прывесці нямала прыкладаў блытанін, абьякаваці да фактаў, а падчас і звычайнай недасведчанасці аўтараў артыкулаў, якія з'явіліся ў друку ў апошні час.

Л. Бараг у артыкуле пра творчасць Цёткі (зборнік «У дапамогу настаўніку» — № 1—2, 1946 г.) сцвярджае, што «...у пачатку 1906 года Цётка прымае актыўны ўдзел у арганізацыі і выданні першай беларускай газеты... «Наша доля». Гэта не адпавядае сапраўднасці, бо вядома, што, па-першае, газета «Наша доля» пачала выходзіць з верасня 1906 года, а, па-другое, Цётка ў гэты час знаходзілася ўжо ў эміграцыі.

Не адпавядае таксама сапраўднасці выдумка Л. Барага аб тым, што надрукаванне апаўдана Цёткі «Прысяга над крывавымі разорамі» паслужыла адной з галоўных прычын канфіскацыі паліцыйнай першага нумара газеты. З дакументаў вядома, што першы нумар «Нашай долі» быў канфіскаваны за надрукаванне артыкулаў «Што будзе» і «Даход расійскага цара». Апаўдана-ж Цёткі нідзе не называецца як адна з прычын канфіскацыі газеты.

У тым-жа артыкуле Л. Бараг сцвярджае, што зборнік Цёткі «Скрыпка беларуская» выйшаў у друку ў канцы 1906 года. А між тым, ён ужо ў канцы лета гэтага года прадаваўся ў літоўскай кнігарні М. Пясецкай-Шляпеліс у Вільні.

На падставе аналіза верша «Мужык не змяніўся» крытык спрабуе высветліць матывы ў творчасці Цёткі пасля рэвалюцыі 1905 года, у той час, калі гэты верш быў напісаны значна раней і ў 1904 годзе быў нават надрукаваны.

Падобныя памылкі ў артыкуле, які разлічаны на настаўнікаў, да-раваць нельга. Яшчэ ў большай ступені нельга даваць іх у хрэстаматых, якія павінны даваць вучням правяраны і навукова аб-грунтаваны матэрыял. Бескляпо-тнасць або недасведчанасць аўтараў, якія складаюць хрэстаматый, ча-ста ўводзіць у зман і настаўнікаў, і вучняў, якія, зразумела, не мо-гуць не верыць падручніку і часта прымаюць за ісціну неабгрунтаваныя сцвярджанні аўтара.

Аўтар хрэстаматый па беларускай літаратуры для шостага

класа Н. Вайтовіч чамусьці палчыла непатрэбным ставіць даты пад творами і нават апусціла там, дзе які былі настаялены пісьменнікамі. Гэта яшчэ поўбяды, калі-б хрэста-матыя не мела больш грубых памы-лак і бездаказнай блытаніны. У біяграфіі Янкі Купалы, якая на-друкавана ў хрэстаматый, сцвяр-джаецца, што пэст у 1912 годзе жыў у Вільні і працаваў у рэдак-цыі «Нашай нівы». Усім вядома, што Янка Купала ў гэты час жыў у Пенябургу і вучыўся. Пазна-міўся Янка Купала з Бядаўлем не тады, калі апошні ўпершыню пры-ехаў у Вільню і быццам проста з вазкала прышоў да Купалы, — як напісана ў падручніку, — а значна пазней.

Далей Н. Вайтовіч, насуперак фак-там, піша, што першая кніга Бя-даўлі «Абразкі» выйшла не ў 1913 годзе, як было ў сапраўднасці, а на год раней. Не мае пад сабой ніякай падставы сцвярджанне аб тым, што Бядаўля ўжо ў першыя гады рэво-люцыі даў рад мастацкіх апаўдана-ў на тэму аб грамадзянскай вайне і аб жыцці дарэволюцыйнай вёскі. Аўтар называе апаўдана «Малыя дрывасека» і «Вялікодныя яйкі», якія напісаны ў 1913 годзе. Але нават вучню пачатковай шко-лы вядома, што гэты год нельга лічыць першым годам рэвалюцыі. Першыя апаўдана аб грамадзянскай вайне Бядаўля пачаў пісаць толькі ў 1922 годзе.

Навуковая распрацоўка праблем літаратуры вымагае крытычнага асважвання літаратурнай спадчы-ны. Толькі пры такім падыходзе да з'яў літаратуры крытык здоле-е зрабіць свой уклад у літаратура-знаўства. У нас часта атрымлі-ваецца, што крытыкі старанна за-мочваюць факты, якія супярэчаць іх сцвярджэнням. Ул. Агіевіч у артыкуле пра Ядвігіна Ш. («Бела-русь», № 7, 1946 г.) піша, што пісьменнік быў рэвалюцыянерам, што ён «ненавідаў зраднікаў народа». Крытык забываецца, ці не хоча сказаць чытачу, што Ядві-гін Ш. супрацоўнічаў з ворагамі беларускага народа. Такім чынам, Ул. Агіевіч дае чытачу няправіль-нае, скажанае ўаўленне пра Ядві-гіна Ш.

Грубая фактычная памылка ро-біць Ул. Агіевіч, калі піша ў арты-куле «Першая нацыянальная дра-ма» («Беларусь», № 6, 1945 г.) што твор «Раскіданае гняздо» быў за-думаны і напісаны ў незабаве па-сла верша «А хто там ідзе?». Вядома, што гэты верш быў напіса-ны не пазней 1906 г., а драма «Раскіданае гняздо» — у 1913 го-дзе. Дзіўнае разуменне ў аўтара выразу «незабаве», які ахоплівае сабою прамежак часу ў 7 год, на працягу якіх Я. Купалам былі на-пісаны многі іншыя творы!

Прычына і бездаказнасць ёсці і ў Ул. Карпава. Вось яношчы пералік памылак, якія маюць месца ў яго артыкуле аб беларускай пазізі за трыццаць год — «Сталасць». Аўтар піша, што зборнік Цёткі «Скрыпка беларуская» выйшаў у 1905 годзе, хоць на самой справе ён быў выданы ў 1906 годзе; крытык сцвярджае, што «Новую зямлю» Якуб Колас пачаў пісаць у 1908 годзе і скончыў пісаць у 1928 годзе, у той час, як напісанне гэтай пазыі ўкладваецца ў праме-жак 1910—1923 гг.

Як і трэба чакаць, фактычныя памылкі амаль заўсёды бываюць прычынай памылак прышчэпных. Гэта іменна і здарылася з М. Смолкінам. У артыкуле «Наша ні-ва» і беларуская літаратура» («По-льмя», № 5, 1947 г.) ён уводзіць у зман чытачоў, калі піша, што «Наша ніва» была адзінай дарэволю-цыйнай беларускай газетай пасля «Нашай долі» і прадаўжала справы апошняй, што да рэвалюцыі ў Віль-ні існавала выдавецтва «Вольныя Беларусы». Ні адно з гэтых сцвяр-джанняў не адпавядае сапраўднасці. Больш таго, выдавецтва «Вольныя Беларусы», якога ў сапраўднасці не існавала, крытык блытае з контр-рэвалюцыйнай газетай, якая займ-алася далёка не такой бясскрыўдай справай, як выданне календароў і дапаможнікаў па аграрніаі, — па-водле слоў М. Смолкіна, — а контр-рэвалюцыйнай прапагандай. Прын-цыповую памылку робіць аўтар, калі піша, што пасля 1905 г. пад агуд-ны нацыянальнае сцяг стаў інтэлі-генцыя буржуазная і сялянска-де-макратычная, што абедзве гэтыя групы аб'ядналіся на агуднай платформе; таксама прышчэпова ня-правільнае сцвярджанне М. Смол-кіна аб тым, што «далучэнне праз «Нашу ніву» да нацыянальна-выза-ленчага руху наפוўніла жыццё Бя-дулі багатым унутраным зместам» (Пераклічка брацкіх галасоў», «Беларусь», № 6, 1947 г.).

Мы не ставім сабе за мэту пера-лічваць тут усе памылкі ў артыку-лах на пытанні літаратуры. Патрэбна, каб самі крытыкі адлучы сваю адказнасць перад чытачамі і літаратурай. Патрэбна, каб яны ў-вядомілі, што абьякаваці і блыта-ніна ў пытанні літаратуры з'яў-ляюцца прычынай прышчэпных па-мылак і палітычнай непісьменнасці.

Ул. КАРПАЎ

У ДОБРЫ ЧАС

(Урвак з апавесці „Абаронцы будучыні“)

Перш, чым рушыць у дарогу, яны селі на цёплыя вільготныя грудзі моху. З асаблівай вострыняй адчулі, што на гэтай закінутай сярод балот выспе-ўгорку іх цяпер толькі тое, што астатнія, відань, ужо вельмі далёка і, магчыма, дайшлі да лагера. Сядзелі, як і трэба, моўчкі. Соня — урачыстая і ўзручаная. Рунец — вонкава безважыны і абьяка-вы. Утаропіўшы ў зямлю позірк, ён ме-ханічна скуп мох. Але тонкія ноздры яго раз-по-раз нервова ўдрыгвалі. Гарулёў-жа сядзеў спакойна і ласкава глядзіў рулю карабына.

— Ну, хлопцы, сябры... у добры час! — сказаў ён праз хвіліну і па-гаспадарску першы пачаў перавязваць матузкамі хля-ны сваіх вялізных ботаў. Твар яго стаў заклапочаны і сур'ёзны. Калі ўсе зрабілі тое-ж самае, ён таксама першы ўстаў, развіталася, як старым знаёмым, памахаў рукою шпіталёным зямлянкам і, старанна абыходзячы толькі што зашпіраваныя ланці, накіраваўся да балота.

Ісці было цяжка. Ногі грузлі вышэй ка-леню ў труклявым тарфяным месіве. Яно шчыльна абліпала ногі і, здавалася, цягнула кудысьці ў прорву. Пры кожным кроку са дна ўзнімалася безліч бурбалак балотнага газу. Масляныя, вясёлківыя, яны доўга трымаліся на руцой іржавай вадзе, а калі раптам зніклі, на іх месца нейкі час ішлі мутна-чорныя кружочкі, акаяваныя белай ніткай пены. Толькі Гарулёў у сваіх плятгоных ботах кро-чыць нібыта на палаванні. Ён увяжліва паўраў навокал, часам — на бяскрынае высокае неба. У той бок, адкуль чуліся прыглушаныя адлегласцю выбухі мін і кулямётнай траскатня, ён паўраў таксама, як і ў іншых кірунках. Ён не замару-дзіў хады і нават тады, калі, апісваючы

прыгожую дугу, над лесам няркага за-грэліся тры белыя ракеты. Пажаўцелая аскака расступалася перад ім і шамацела, быццам блышана.

Ісці адзі за адным: Гарулёў—Соня—Рунец. Соня глядзела на шырокую сіную асіака, што ўзбулена і спакойна гойда-лася перад ёй, і думала: «Гэты не кіне. А будзе не пад сілу, возьме на рукі і пэ-нясе. Пянясе жартуючы, і хто ведае, можа, нават будзе здаволены, што трапілася такая ношка...».

І сапраўды, калі выйшлі з балота і, прапашуючы крыху па лесе, напаткалі глыбокі ручай, ён уздуў на руці і паводзі барыў да поасе у вадзе. А яна, забывшыся на імгненне ўсё і не стрываўшы дзявочай гарызанцы, у шчырай прыхільнасці сваёй некалькі разоў прысіннула яго вялікую гала-ву да грудзей. Радуючыся, яна ўсёй істотаю адчула, як ледзь прыкметна ўздрыгнулі і аслабелі, а затым зноў налі-ліся сілай магутнай руці Гарулёва, і ён з'я-віўся большай беражанасцю пачаў несіць яе. Нават на другім беразе ён апусціў яе не адразу, а крыху прапашуючы, — відань, шкадуючы, што наперадзе ўжо не было ні вадзі, ні граці.

За ручаём у Руцна зусім адкрылася рана. У цёмных сумных ваках яго з'явіўся нездаровы бляск. Усімхаючыся, як чалавек, які ведае, што вагчы дакоры і таму загадаў просіць прабачэння, Рунец спыніўся.

— Тут нельга, Васёк, адначываць, — таксама, нібы просыць прабачэння, сказаў яму Гарулёў. — Тут блізка дарога... Трымайся...

усё яшчэ стваралася ўражанне, што яна пульсую — то аддалецца і заціхае, то зноў вабляецца і мацее. Адна выбухі мін заставаліся наземнымі — гуклімі, да-кладна паўтараемымі лясным рэхам.

У прыдарожных кустах яна залегла. Мала ездзянка, з каляінамі, аброслімі саканітай, амаль заўсёды роснай травой, дарога пятляла тут паміж елак, кустоў аршыніка, альхі і праглядалася ўсёю на якіх пятаціцца — дваціцца метраў. Той, хто пракаладаў яе і карыстаўся ёю, мала клапаціўся аб адлегласці. Сюды ездзілі вельмі рэдка і то толькі па стромкіх елкі для ніжніх вянцоў, грабовых вырастак-по-лаз, ці яшчэ па які-небудзь незвычайны каштоўны лясны самародак. На тапагра-фічных ваенных картах такія дарогі аб-значаліся тоненькімі пунктырам і звычайна цікавілі адных разведчыкаў. Але так было раней. Цяпер магістральныя шляхі ваіны праходзілі ўсюды: і па асфальтавых аўта-страдах, і па пакрытых прасёлкавых дарогках, і па невядомых, не хаджаных пу-цявінах і сцежках.

І вось там, дзе дарога знікла за кучар-вай куккай аршыніка, а на карце быў ад-значаны ледзь прыкметны паворот пунк-тырнай лініі, з'явілася яна, вайна — немцы і паліцэй. Пасля яшчэ двое, яшчэ і яшчэ. Яны рухаліся ўлеглы, амаль лодбегам, без шынялёў і нават масхалтаў. Паліцэй бег каля самых кустоў, чадлючыся за га-лічкі і не заўважваючы кэтага. Якіраз на-спраць Соні галінка моцна сцёбанула яго па твары, і ён спыніўся. Адхіліўшы галаву назад, ён інстынктыўным рухам рукі, яким звычайна выціраюць пот з ілаба, праўрэ па ваках і, як здалося дзівучыне, накіраваў на яе злы невядучы позірк. Яе ўразіў яго твар, чырвоны, узбуджаны, з вялікімі, амаль квад-ратнымі скіямі. Асабліва запаміналі-ся гэтыя скііны, якія надавалі ўсёму яго твару тупы, жорсткі выгляд.

— Галаўня разведка, — шапнуў Гарулёў, калі немцы схваліліся за наступным паваротам. — Трэба спыніцца... Сігналце!.. Соня хутка ануў усхвінула руку Руцна сабе на плечы і, агрытываючы яго за

паясыцу, выйшла з кустоў. Навокольным свет неак адразу звужыўся для яе. У ім не стала ні карукавага ценю ад дрэў, ні клейкіх гаркаватых на смак альховых лісточкаў, ні вострага водруду нагрэтай сон-ца зямлі. Зніклі і гукі. Засталася толькі дарога, за ёй — кусты ды ўдары ўласнага сэрца.

Праз крокаў сорок дзівучына з жахам адчула, што рука Руцна, якая абдымала яе шыю, слабе, калені яго падлінаюцца, і ўсё цела, якое раптам агубіла пругкасць, паволі пачынае асіджаць ужо. Амаль у рос-пачы яна падкапіла яго пад пахі, моцна скаланула і, адступваючы спіной, пацягнула за сабой да хмызняка. Цяпер яна аказалася тварам да дарогі і таму заўважыла Гарулё-ва. Той быў даволі блізка. Перабагаючы ад аднаго да другога дрэва